

Arboretum Wespelaar

Joke OSSAER

Het weer en de klimaatsveranderingen houden ons bij het nekvel: 2022 begon alvast te warm voor de tijd van het jaar met 16,5 °C op de Magnoliaweide. Om nog een beter zicht te krijgen op de temperatuurextremen in onze collectie hingen we bijkomend een thermometer op de zuidgeoriënteerde binnenplaats bij onze *Acer sempervirens* (die werd in 2012, een jaar na de opening, aangeplant in een beschutte hoek). Een goeie zet want eind januari klom het kwik hier tot 24 °C! Niet normaal maar ideaal om een stoel buiten te

zetten voor de lunch – iets dat we nog nooit eerder gedaan hebben zo vroeg op het jaar.

Wat viel me op deze winter? Begin januari alleszins de prachtige knoppen van *Rhododendron sutchuenense*, een robuuste soort uit China (waarbij het epitheton *sutchuenense* verwijst naar Sichuan) [Ill. 1]. Grappig hoe de knopschubben bovenaan in het midden lichtjes openbarsten bij het zwellen en het randje dan rood uitslaat. Aan de omvang van de knoppen kan je al vermoeden dat er eind februari-begin maart spektakel te rapen valt.

1 – *Rhododendron sutchuenense* heeft prachtige bloemknoppen. Arboretum Wespelaar [J. Ossaer, 07-01-2022]

Als de vorst geen roet in het eten gooit verschijnen dan grote, lichtroze bloemen in trossen van 8 tot 20 bij mekaar. Maar ook zonder bloemen is het een statige plant door de forse en tegelijk elegant afhangende bladeren die tot 30 cm lang kunnen worden.

In januari namen we met spijt afscheid van onze prachtige *Paulownia* ‘Purple Splendour’, een selectie van het huis en vermoedelijk een kruising tussen *P. tomentosa* en *P. fortunei*. De laatste tijd braken er regelmatig al te grote takken uit de kruin die in de tuin van de burens terecht kwamen. Het hout mag dan wel super licht zijn, je krijgt het liever niet op je hoofd als het van 15 m hoog naar beneden komt. In de meimaand gaan we de wolk van lilapaars die al van op de Elisabeth Willemslaan te zien was zeker missen. Helemaal weg zal hij

de eerste jaren niet zijn vermits er regelmatig nog zaailingen en wortelopslag opduiken. Waar het niet stoort kunnen die jaarlijks teruggesnoeid worden: het blad van jonge scheuten is spectaculair en doet wat tropisch aan. Maar elders moeten ze zeker tijdig weg want met een groeisnelheid van meer dan 2 meter per jaar zit je snel weer met een reus. Buiten het arboretumdeel staan er nog twee exemplaren in de collectie dus de bloemenpracht is vanaf nu elders te bewonderen. Ook in Bokrijk staat een exemplaar dat ondertussen bijna net zo hoog is als onze gekapte boom. ×*Chitalpa tashkentensis* (intergenerische kruising: *Catalpa* × *Chilopsis*) die vlakbij de *Paulownia* staat zal er zeker wel bij varen nu hij meer licht en ruimte krijgt. Alvast werd hij wat bijgesnoeid om de ontwikkeling van nieuwe scheuten aan de onderdrukte zijde van zijn kroon te stimuleren. Op zijn beurt zal hij zorgen voor een wolk van lila bloemen maar dan in de zomer, dus tussen de bladeren, en beslist ook de moeite!

Op de binnenkoer kreeg *Romneya coulteri*, een struikpapaver uit Californië nog eens een grondige dunning. Met zijn “spiegeleibloemen” wordt hij jaarlijks enthousiast onthaald door onze bezoekers maar zijn kruipende karakter moet af en toe wat worden ingetoomd willen we voorkomen dat hij alles inpalmt hier. Hetzelfde deden we met *Aesculus parviflora* in het Vijverbos: door de tomeloze groei was al de helft van het graspad onder de struiken verdwenen en we houden onze lijnstructuren in het arboretum graag duidelijk en proper. Afwachten of het gewoon speenkruid (*Ranunculus ficaria*) onder de struiken ook blijer wordt van de “grote kuis”: wellicht maakt het weinig uit want licht was hier altijd al voorhanden in het voorjaar.

Een andere grote boom die begin februari baan moest ruimen was de *Fraxinus excelsior* op de rand van de Artoisweide en het Vijverbos. In 2011 werd voor het eerst een honingzwam-aantasting (*Armillaria mellea*) vastgesteld aan

de stamvoet. Later kwam daar nog een aantasting met korsthoutskoolzwam (*Kretzschmaria deusta*) bovenop. Zowat jaarlijks bleven de vruchtlichamen ons eraan herinneren dat de boom goed moest worden opgevolgd. Ook WIM PEETERS, specialist in boomverzorging en lector boombeheer aan de Vives Hogeschool, hield hem nauwlettend in de gaten als hij met zijn studenten hier een buitenles rond boomletsels en aantastingen gaf. De holte aan de basis leek de laatste jaren opmerkelijk groter en omdat hij toch wel in de wind stond werd het stilaan een te groot risico. De jaarringen wezen uit dat hij 129 jaar oud was (dus even oud als de zomereiken in het Marnefbos) en ongeveer 2 cm jaarlijkse aanwas in omtrek had. Het waardevolle hout zal gebruikt worden om tafels van te maken. Het takhout gaat door de hakselmachine en wordt na een jaar uitlogen en drogen gebruikt als mulchlaag in de boomspiegels zodat onkruid er minder kans krijgt: niets van de boom gaat verloren.

De februaristormen Eunice en Franklin lieten het arboretum gelukkig zo goed als links liggen op hun pad. Wel werd onze enige *Quercus suber* omvergeblazen. Aanvankelijk dachten we dat deze jonge plant het wel zou redden met wat extra steun maar een paar maanden later liet hij toch verstek gaan. Spijtig maar we vinden ergens wel weer een nieuwe. Eind februari kregen we nog eens drie nachten op rij wat nachtvorst maar veel stelde dat niet voor met $-3\text{ }^{\circ}\text{C}$ als minimumtemperatuur. We hadden geen ijsdagen deze winter.

De maand maart werd ingeluid met de eerste open bloemen op *Prunus* 'Pandora' en het opbeurend geknetter van dennenkegels die openspringen in de warmte van de zon. Tot plots de vorst ons toch weer een paar nachten op rij verraste (minimumtemperatuur $-4\text{ }^{\circ}\text{C}$) en zelfs onze *Acer sempervirens* op de binnenkoer even voelde dat het koud werd ($-1\text{ }^{\circ}\text{C}$). Maar de lente laat zich nooit tegen-

houden: *Magnolia*'s lieten hun bloemtipjes zien, *Acer oliverianum* subsp. *formosanum* pronkte weer met glanzende, wijnrode blaadjes die niet zouden misstaan als broche en op de binnenkoer bloeide *Ampelaster carolinianus*. *Ampelaster* is monotypisch (slechts één soort) en ook uniek is zijn groeiwijze. Het is namelijk een klimmende aster die door zijn houtig karakter een echt accessienummer verdient in onze collectie in plaats van een vasteplantennummer. Alhoewel hij soms wel adventiefwortels ontwikkelt is het geen echte klimmer: hij gebruikt andere planten als klimsteun om zich omhoog te werken.

Achteraan op de Magnoliaweide verdween *Malus sargentii*, een beest van een struik die zich niet zomaar overgaf aan zaag en hakselaar. De tuinploeg had er de handen vol mee maar het werk loonde de moeite want plots kwam er veel plaats vrij. De struik stond hier tussen de Magnolia's niet helemaal op zijn plaats en ontnam het zicht. In de Artoisweide bij de *Malus*-collectie staat trouwens nog een mooi exemplaar. Een andere boom die uit onze collectie verdween was *Prunus incisa* 'Fujimae' [Ill. 2]: in maart kreeg hij nog een ster omwille van zijn mooie bloei maar in juni begon hij duidelijk te verslensen. Tegen september was hij dood, vermoedelijk door een plotse opstoot van een *Armillaria*-infectie. Hoe spijtig! We kregen deze Japanse cultivar destijds van MAURICE FOSTER. Die zullen we nog eens moeten uitnodigen met de hoop dat hij weer een mooie kerselaar voor ons meebrengt.

Half maart kwam er toch duidelijk weer leven in de brouwerij op de Magnoliaweide. Langs alle kanten lieten magnolia's plotseling een mengeling van bloemtipjes en gesloten tot open bloemen zien met *Magnolia kobus* 'Norman Gould', *Magnolia* 'Hot Lips', *Magnolia sinostellata* en *Magnolia* \times *loebneri* 'Leonard Messel' op kop. De meest spectaculaire was toch weer *Magnolia* 'Caerhays Belle'

2 – *Prunus incisa* 'Fujimae'.
Arboretum Wespelaar
[K. Camelbeke, 31-03-2009]

in het Verlatbos, maar daar schreven we vorig jaar al over. Onze jaarkaaarhouders konden er alleszins mee van genieten want exclusief voor hen gingen we een weekje vroeger open. Een andere topper die er dit jaar zeker uitsprong was de door ons geregistreerde *Magnolia* 'Marguerite' [Ill. 3]. In 1996 voerde PHILIPPE DE SPOELBERCH een aantal kruisingen uit met stuifmeel van *Magnolia* 'Purple Breeze' (ook een eigen selectie). Met *Magnolia* 'Anne Rosse' als moederplant leverde dat deze mooie nieuwe selectie op die minder vorstgevoelig is. De roze bloemen van *Magnolia* 'Marguerite' hebben ook iets van de stevigheid geërfd van die van *M.* 'Anne Rosse' en zijn dus een beetje minder floppy dan die van *M.* 'Purple Breeze'. Het is een snelle groeier met opgaande stam. In 2011 kreeg hij de naam 'Marguerite' naar de kleindochter van PHILIPPE DE SPOELBERCH. Wat dit jaar opviel was dat de boom drie bloemkleuren vertoonde: zo zaten er tussen de gebruikelijke zachtroze bloemen ook twee takken met roze bloemen die 1 en 2 gradaties donkerder waren. Benieuwd of hij dat blijft doen.

3 – *Magnolia* 'Marguerite' (*M.* 'Anne Rosse' × *M.* 'Purple Breeze'):
een eigen selectie die minder vorstgevoelig is.
Arboretum Wespelaar [J. Ossaer, 25-03-2022]

Op 22 maart werd het gras voor het eerst weer gemaaid zodat alles er piekfijn bij lag. In de Magnoliaweide werd een stuk ongemoeid gelaten zodat we hier kunnen experimenteren of een plaatselijk hooiland een optie is. Maart eindigde met welgeteld 2 mm/m² neerslag als maandelijks totaal in onze pluviometer (dus 2 liter water per m²): ai! Veel te droog!

Vlak voor de algemene opening vroom het een paar nachten en dat zien we natuurlijk niet graag gebeuren. Heel wat van de magnolia-bloemen kleurden dan ook bruin met een paar dagen vertraging. Jammer! *Magnolia* 'Suishoren' onder de dennen in het Verlatbos was één van de weinigen die de dans leek te ontspringen. Dat was ook het geval voor de kruising *Magnolia laevifolia* × *M. maudiae* [Ill. 4]. *Magnolia maudiae* is vaak niet zo goed vorstbestendig maar onder invloed van *Magnolia laevifolia* leek de kruising alleszins perfect stand te houden. Onze jonge plant in de bostuin was zelfs erg bloeirijk dit jaar en de vrij grote bloemen (tussen beide soorten in qua formaat) mogen zeker gezien worden. Wel jammer dat ze de geweldige geur van *Magnolia laevifolia* niet eveneens meekregen.

De vorst had ook de prille bloeiwijzen bij *Wisteria* niet gespaard: ze hingen er slap en verslagen bij. De bloesems bij *Prunus* en *Malus* doorstonden deze late koudeprik duidelijk het beste. Bij wijze van troost regende het eindelijk nog eens op 5 april en kregen we 9 mm/m² in de pluviometer. Maar in totaal moesten we het stellen met 18 mm/m² in april wat maakte dat de regentanks snel volledig leeg waren. Eind april werd het effect van het ongemaaid laten van een klein stukje van de Magnoliaweide al duidelijk zichtbaar: het gras stond er onbekommerd lang en een paar graspaadjes slingerden er avontuurlijk doorheen: zowel visueel als ecologisch zeer geslaagd. We kunnen de hooilandzone zeker uitbreiden en dromen al van orchideeën....

4 – *Magnolia laevifolia* × *M. maudiae*.
Arboretum Wespelaar [J. Ossaer, 14-04-2022]

Begin mei betrapte ik *Quercus × crenata* 'Fulhamensis' weer op glanzende rode gallen tussen de mannelijke katjes [Ill. 5]. Ze worden veroorzaakt door de egelgalwesp *Andricus grossulariae*¹⁾. Later verhouten de gallen en kleuren ze bruin. Het vrouwtje legt haar eitje in een helmknop waarbij klieren aan de basis van de legboor een galinducerende stof afscheiden. Het larfje dat uit het eitje komt gaat door met het uitscheiden van die stoffen en zorgt zo mee voor een geschikte voedselbron: jonge gallen bestaan namelijk uit snel-delende cellen die erg eiwitrijk zijn. Verder zijn gallen vaak rijk aan tanninen die omwille

¹⁾ DOCTERS VAN LEEUWEN W.M. – (2009) – Gallenboek: overzicht van door dieren en planten veroorzaakte Nederlandse gallen. 352 p. KNNV Uitg., Zeist.

5 – *Quercus xrenata* 'Fulhamensis' met glanzende rode gallen tussen de mannelijke katjes.
Arboretum Wespelaar [J. Ossaer, 02-05-2022]

van hun astringente smaak bescherming bieden tegen vraat (alhoewel mezen bijvoorbeeld zich daar blijkbaar weinig van aantrekken en gallen regelmatig op het menu hebben staan). De waardplanten van de egelgalwesp zijn verschillende eikensoorten. De cyclus via de gallen op de helmknoppen is er een via geslachtelijke voortplanting maar in hetzelfde jaar vindt ook nog een ongeslachtelijke cyclus plaats waarbij vrouwtjes eitjes leggen in de eikelnapjes. Ook daar ontstaat dan weer een speciale gal die zich meester maakt van het napje en soms ook heel de eikel inpakt. Het is een gal met veel uitsteeksels vandaar een “egelgal” en “egelgalwesp”.

In het Marnefbos viel *Cornus florida* 'Rainbow' me voor het eerst echt op zo rijkelijk getooid hij daar stond met al die elegante, witte “bloemen”. Bloemen tussen aanhalings-

tekens want het waren natuurlijk de grote schutbladen rondom het centrale bloemenhoofdje die opvielen. Maar middenin zag je goed de echte bloemetjes bloeien. In het voorjaar is het blad van deze Amerikaanse selectie geelgroen gemarmerd en in de herfst zouden ze orangerood tot paarsrood verkleuren, vandaar 'Rainbow'. Omdat hij wel licht leek te geven met zijn schakeringen van frisgroen en wit kreeg hij een plekje op de wandelfiche. Jammer genoeg zorgde de aanhoudende droogte al snel voor verdorde bracteeën en werd hij snel weer ingewisseld voor alweer een andere plant want we tonen onze bezoekers natuurlijk het liefst de mooiste planten van het moment.

Allesbehalve mooi waren een aantal magnolia's: hun opgekrulde bladeren en bloemen leken symptomen te vertonen die gekend zijn na het gebruik van bepaalde herbiciden maar die werden in de wijde omtrek beslist niet gebruikt. We stuurden bladeren voor onderzoek op naar het Proefcentrum voor Sierteelt doch een eenduidige oorzaak werd niet gevonden: vermoedelijk viel de late vorst erg ongelukkig voor de bladontwikkeling en dit in combinatie met de droogte leidde wellicht tot dit trieste shadebeeld.

Op de parking hadden de mannelijke bloemen van de zomereiken duidelijk hun prestaties geleverd: ze vielen zo massaal en gelijktijdig af dit jaar (door de droogte?) dat de tuinmannen het tapijt met de grasmachine te lijf gingen om al het materiaal verzameld te krijgen. Onze *Fraxinus platypoda* in de Magnoliaweide zullen we moeten opvolgen of zelfs moeten kappen op termijn want hij kwam slecht in blad. Is het dan toch de essenziekte die toeslaat en dit eens zo hard door die droogte? Bladluizen leken daarentegen een boost te hebben gekregen wat duidelijk zijn weerslag had op de al gestreste bomen en struiken (bijvoorbeeld beukenbladluis en heel wat aangetast blad bij *Euonymus*).

Vlak voor het tuinfeest in Herkenrode regende het toch een paar dagen waardoor alles net op tijd weer blonk. Oef, maar al bij al was het toch weer een erg droge meimaand. Ter gelegenheid van het tuinfeest werd in het Artoispaviljoen het ontstaan en de ontwikkeling van het arboretum uit de doeken gedaan aan de hand van een aantal welgekozen zwart-witfoto's.

Half juni werd het 33,5 °C op de Magnoliaweide. De zomerkap bracht geen grote verrassingen mee: een aantal *Viburnum* soorten gingen plots dood (maar dat doen ze wel vaker, het is niet ons beste genus) en spijtig genoeg ook onze kwijnende Rode Lijst-plant *Chamaecyparis formosensis* (bedreigd in de natuur en volgens Trees and Shrubs Online²⁾ “rather tender, at least when young”).

Ook in juli werd het weer heet: tot 38,2 °C op de Magnoliaweide en zelfs 43,3 °C in het Vijverbos. Er moest massaal water worden gegeven want ook de neerslag was niet veel soeps met 26,5 l/m² voor juli en slechts 11 l/m² voor augustus. Het Europese weerbericht ging al te vaak over de droogte, sneuvelende warmte-records en hevige bosbranden. Juli en augustus werden de droogste maanden ooit³⁾. In augustus kregen we een hittegolf van acht dagen te verwerken met alweer temperaturen tot 38,2 °C op de Magnoliaweide en ondanks de veelvuldige waterrondes zagen de planten zichtbaar af [Ill. 6]. *Liriodendron*, *Nyssa* en uiteraard *Cercidiphyllum* wierpen vroegtijdig een deel of al hun bladeren af. Ook *Betula nigra* aan de kraanvogelvijver leek al rijp voor de winter. *Stewartia serrata* kwam er van alle *Stewartia*-soorten het meest bekaaid af en viel vaak terug in status. Onze beste *Franklinia* leek er ook de brui aan te geven. Hij stond zeer ijl in blad en later in de herfst werd het beeld helemaal belabberd, alle extra waterrondes ten spijt. Vorig jaar kwam hij ook al opvallend vroeg in herfstkleed dus onderliggende stress is zeker al even aanwezig.

De kans is reëel dat hij volgend jaar op de kaplijst eindigt... Gelukkig waren er een aantal planten die het wel verrassend goed deden na deze droge zomer: *Fagus hayatae*, *F. engleriana*, *F. sinensis* (syn. *F. longipetiolata*) en *F. orientalis* bijvoorbeeld evenals heel wat *Carya* en *Quercus*-soorten.

Net buiten de oostgrens van het arboretum ter hoogte van het Marnefbos ging de beuken-dreef in het Park van Wespelaar voor de bijl. De bomen werden te gevaarlijk: regelmatig vielen er zware takken naar beneden of brak er een kruin uit. Het Agentschap voor Natuur en Bos verleende hiervoor de noodzakelijke vergunning en vroeg de heraanplanting met inheemse bomen. Dat zal *Carpinus betulus* worden: haagbeuk kan ook mooie dreven vormen met veel karakter, zeker als ze in een dubbele rij worden aangeplant zoals hier weer zal gebeuren. Normaal zijn ze ook iets beter bestand tegen de droogte dan beuk en met de selectie ‘Rockhampton Red’ belooft het zeker in de herfst de moeite te worden. Afwachten hoe het Marnefbos met zijn honderdjarige zomereiken reageert bij een eerstvolgende winterstorm. Het extra licht zal de collectieplanten in de rand van het Marnefbos alleszins goed doen.

September werd met 118 l/m² gelukkig een natte maand: zo konden de planten weer wat op adem komen want het neerslagtekort in Vlaanderen bleek ondertussen al groter dan tijdens de droge zomer van 1976 met een hydrologisch tekort van gemiddeld 350 l/m² voor Vlaanderen. Op de rand van de Magnoliaweide werd helaas onverwacht *Quercus frainetto*

²⁾ <https://www.treesandshrubsonline.org/articles/chamaecyparis/chamaecyparis-formosensis/>

³⁾ YSEBAERT T. – (2022) – Juli en augustus droogste zomermaanden ooit. De Standaard, 31 augustus 2022. [https://www.standaard.be/cnt/dmf20220831_91299556]

(geplant in 1984 en dus een van de imposantere bomen in de collectie) gekapt. Die was namelijk ten dode opgeschreven door een massale aantasting met een of andere houtboorder (*Platypus cylindrus* behoort tot de mogelijkheden) wat te zien was aan de talrijke gaatjes in de schors en de massa houtstof op de stam en aan de stambasis. Naast de schade aan het spinhout en het cambium brengen de keverlarven vaak ook schimmels met zich mee. Misschien waren ze in 2019 al de aanleiding voor de zwarte plekjes die toen op de schors laag op de stam verschenen. Alleszins lijken schorskevers en boktorren de laatste jaren overal terreinwinst te boeken nu de weerstand van bomen vaak verzwakt als gevolg van de hete en droge zomers.

We vreesden dat de herfstverkleuring zou tegenvallen na de droge zomer maar ook dit jaar bleef er nog meer dan genoeg blad en kleur over om te kunnen genieten van een betoverend najaarspalet. Met de abnormaal warme oktobertemperaturen daar bovenop

(24,5 °C op de Magnoliaweide en tot 28 °C op de binnenkoer dus 10 °C warmer dan normaal) waren onze bezoekers helemaal in hun nopjes. Ook TOM CHRISTIAN die mee instaat voor de teksten op Trees and Shrubs Online bracht een bezoek aan Wespelaar wat ons meteen de gelegenheid gaf om van zijn coniferenkennis te profiteren tijdens een rondje langs onze *Abies*-collectie. En zo werden toch weer een paar identificaties bevestigd (*Abies kawakamii* en *Abies squamata*) of gecorrigeerd. Zo bleek *Abies numidica* (Algerijnse zilverspar) eerder *Abies cephalonica* te zijn. Maar gelukkig bleek een andere boom waarvan wij dachten dat het een kruising was met *Abies numidica* toch wel echt *Abies numidica* te zijn, dus houden we deze ernstig bedreigde Rode Lijst-soort in de collectie. Bij onze jonge *Abies squamata* zie je al het prille begin van de typische afbladderende schors waar deze zilverspar uit Tibet zo om geliefd is. Het zou fijn zijn mocht hij uitgroeien tot een gezond en mooi exemplaar. Hij werd opgekweekt uit

6 – Zicht rond de Artoisvijver: juli en augustus waren de droogste maanden ooit. Arboretum Wespelaar [L. Wester, 22-08-2022]

zaad dat PHILIPPE DE SPOELBERCH meebracht uit Sichuan wat altijd extra punten oplevert in onze collectie.

28 oktober werd de warmste ooit en *Crataegus kansuensis* was zodanig van slag dat hij opnieuw volop in bloei stond: vreemd zicht die witte bloesem samen met de glanzend rode vruchten van dit jaar. Op de binnenkoer bleef *Lagerstroemia xegolfii* 'Muskogee' tot eind november de blikvanger met herfstblad in schakeringen van rood en oranje en tegen de draad op de grens met de parking stond stiekem *Dactyloctenium aegyptium* delicaat en zachtgeel te bloeien. Achteraan in het Verlatbos vergiste *Enkianthus campanulatus* var. *sikokianus* zich duidelijk ook van seizoen om met zijn klokken-spel van bloemetjes te pronken.

In december werd de hoge taxushaag op de westgrens van het Marnefbos drastisch teruggezet tot op 1 meter. Plots kregen we vanuit het arboretum een verbluffend diepte-zicht naar het Park van Wespelaar en we zullen de haagbeukendreef vanop de eerste rij zien groeien. We hopen dat de haag zich goed zal verjongen nu ze weer volop in het licht baadt na de kap van de oude beukendreef en duimen dat de ergste winterstormen zich een paar jaren gedeisd houden zodat de bomen en struiken

zich geleidelijk aanpassen aan de nieuwe situatie zonder windscherm. Een paar toffe planten die het vermelden waard zijn en dit jaar als nieuw in de collectie kwamen zijn *Betula megrelica* (als ernstig bedreigd op de Rode Lijst, een relictsoort uit de Kaukasus die de ijstijden overleefde), *Rhododendron valentinianum* var. *oblongilobatum* (een recente introductie met gewimperd blad gekregen van Rhododendron-Park Bremen) en *Xanthocyparis vietnamensis* (ook als ernstig bedreigd op de Rode Lijst). Maar ondertussen waren we alweer bezig met de aanplantingen voor 2023 want het aanplantingsseizoen loopt hier van half november tot eind februari. Zolang het niet vriest wordt er dan aangeplant en hoe vroeger hoe beter voor een goede wortelontwikkeling. Half december werd het plots verrassend koud: gedurende een week vroom het 's nachts tot $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$. Later werd het weer contradictorisch warm voor de tijd van het jaar (tot $15\text{ }^{\circ}\text{C}$) en kregen we ook nog een pak regen (vooral rond Kerstmis en in totaal voor december 92 l/m^2) wat goed was voor de grondwatertafel die nog serieus achterophinkte. En zo sluiten we het jaar af zoals we het begonnen zijn met warme temperaturen en verlangend uitkijkend naar alweer een nieuwe lente.